

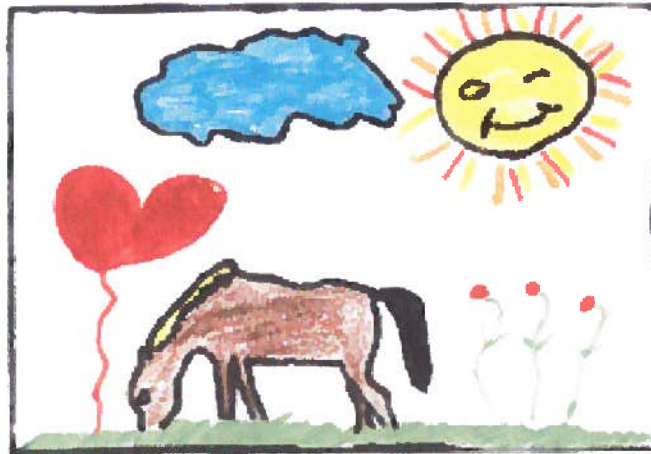
HVASKO

Meeqqanik autismet arlaannik innarluuteqartunik ulluinnarni
atuartitsinermi periusissat

DORTHE HOLM

VIDENSCENTER FOR AUTISME

Piginneqqaartussaasut: Dorthe Holm, Nukarlernik atuartitsinermi pisortaq, Centerklasserne Højvangskolen, Horsens. Atuarfimmut avammullu ilinniartitseriaatsinik siunnersorti.

Videncenter for Autisme

Naqiterneqarfia: Nuup Kommunia

Isikkulernera: Annemette Lundgaard / Jane Justsen

Assiliartalersornera: Karoline Holm aamma Frederikke Holm

Nutserisoq: ATN/RVT v. Iisaaq Olsen

Isikkua siulleq, siulleppaamik naqinneqarnera. 2007

H – Handicapforståelse
innarluutilimmik paasinnineq

V – Visuel støtte
isigisinnaasanik tapertaqarneq

A – Assessment/vurdering
nalilersuisarneq

S – Struktur
suliassamik ilusiliineq

K – Konkret
paasinartuliorneq

O - Organisering
assigiinngitsutigut aaqqiinerit

HVASKO	6
H-Innarluutilimmik paasinnineq	7
Isigisinnaasanik tapertaqarneq	8
Paasinnissinnaassuseq	8
Attaveqarsinnaaneq	9
Pisunik paasinnissinnaaneq	10
Inooqateqarnermi piginnaasat	11
Piffissamik paasinnineq	12
Suliarisat allanngortinnerat	12
Meeqqap paasinnissinnaanerata sinaakkutaa	14
Nalunngisanik aallaaveqarneq	15
V-Isigisinnaasanik tapertaqarneq	17
A-Naliliisarnerit	24
S- Periuseq/suliassamik ilusiliineq	25
K-Paasinartuliorneq	27
O-Assigiinngitsutigut aaqqiinerit	28
Eqqartorneqareersut pillugit innersuussinerit	32

Meeqqat autismet arlaannik innarluuteqartut immikkut pisariaqartitaannik ikiussagaanni assigiinngitsutigut piginnaaneqarnissaq pisariaqarpoq. Meeqqat taamaattut ajunnginnerpaamik inooqataassappata, pisariaqarpoq inersimasut meeqqanut avatangiisaasut ilisimasatigut periutsisigullu assigiimmik tunngaveqarnissaat.

Quppersagaq una inersimasut meeqqanik taamaattunik sullitaqartut isummersornissaannik paasinninnissaannillu assigiinngitsutigut tunniussiniartussaavoq. Meeqqanik taamaattunik ukiorpassuarni sullitaqarsimanerup takutippaa, piomassusiliisinnaaneq, assigii-aartumik periuseqarnek, paasipallanneqarsinnaasumik isigisanillu aallaaveqartumik ingerlatsineq meeqqat pisariaqartikkaat.

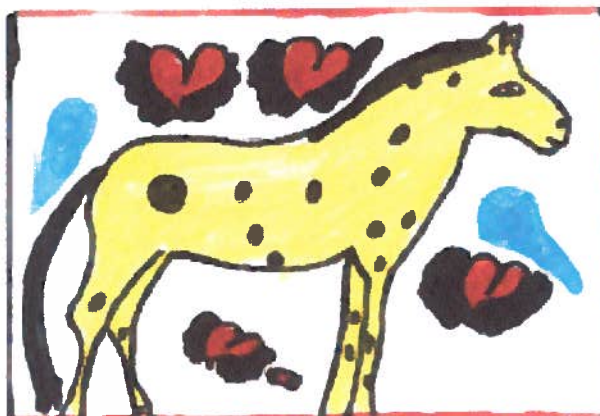
Quppersagaq ulluinnarni atoruk, suleqatinnik angajoqqaanillu isumasioqatigiinnerni oqallinnernilu aallaavigiuk. Meeraq immikkut pisariaqartitaannik ikiussagaanni suleqatigiinneq pitsaasoq naleqquttorlu nas-saarisariaqarpoq

HVASKO

Meeqqanik autismet arlaannik innarluuteqartunik ulluinnarni atuartitsinermi periusissat.

Mappersakkami meeraq aallaavigineqarpoq, eqqartorneqartorli inuusuttuusinnaavoq inersimasuusinn-aalluniluunniit.

Inuit taamatut innarluuteqartut qanorluunniit ukioqaraluarpata paasinissat tamanit pingaarnersaavoq.

H – innarluutilimmik paasinninneq.

Autismet assigiinngitsorpassuupput, ilaannillu innarluuteqarneq meeqqamiit meeqqamut assigiinngitsutigut saqqummersarpoq.

Taamaattorli assigiissuteqarput. Meeraq kinaluunniit autissemik nappaateqarnerarlugu nalunaarutigineqarneq ajorpoq, aalajangersimasunik pingasunik ajornartorsiunngikkaangat. Aalajangersimasut taakku inuuniarnermi akornutaasinnaassut pingasoqiusartaattut taaneqartartut tassaapput: Attaveqarsinnaannginneq, inoqateqarnermi ajornartorsiorneq kiisalu inoqateqarneq pillugu eqqarsarsinnaannginneq, allatut oqaatigalugu ilaannakortumik assigiiartumillu periuseqarneq/eqqarsartarneq (Lorna Wing).

Tunngavissaq alla eqqumaffigisariaqartoq tassaavoq isumaqartoqarmat meeqqat autissemik innarluuteqartut pisunik paasinnissinnaaneq ajornartorsiutigisaraat (imaappoq: nammineq allallu eqqarsaataat nalilersussallugit paasissallugillu)

Inuit autismet arlaannik innarluutillit makkuninnga periuseqartarput:

ISIGISANIK
TAPERTA-
QARNEQ

- 1. isigisinnaasat tunngavigalugit tapertaqarneq**
Isigisinnaasat tunngavigalugit tapertaqarnerup meeqqap imminut ikiorsinnaanerani nammineersinananerani illu ikiorsertarpa. Taassuma saniatigut meeqqap qanoq piumaffigineqarnerluni qanorlu periarfissaqarnerluni nalornisiginninninnissaanut periarfissiivoq.

PAASINNIS-
SINNAANEQ

- 2. aaqqissuussaasunik avatangiiseqarneq**
Eqqarsaatigivallaartariaqanngitsumik assigiiaartumillu avatangiiseqarneq meeqqap ulluinnarni inuunerani ajornannginnerulersitsisarpoq. Tassunga pissutaavoq meeqqap paasiniaanisaminut ullormiit ullormut pisariaqartitsinninnissaa.

4. eqqarsarneq allatut ittoq

Inooqatigiinnermi malittarisat meeqqap immaqqa paasinngitsoorsimasinnaavai, taamaammat allat kukkunertut isumaqarfigisaannik oqarlunilu iliuuseqarsinnaalluni. Tamakku paatsoornernik pilersitsisarput inussiarnisaannginnermut paarlaaneqarsinnaallutik.

Meeraq tunngaviusumik "ajunngitsumik" ilioru-suttaraluarpoq, sakkussanili amigaatigalugit.

ATTAVEQAR-
TARNEQ

5. **paasinneriaaseq allatut ittoq**
Oqaatsit oqaaseqatigiillu allatut paasineqarsinnaasut atornaveersaakkit, soorlu: ”Illarnermik toqulerpunga”, ”tuaviungaaratta nissugut nammappagut”; neriinnaruit qaassaatit” il.il. Sianigiuk: Oqaatigineqartut malilluinnarlugit meeqqat ilaat eqqarsartarlutillu paasinneriaaseqarput.
6. **maluginneriaaseq allatut ittoq**
Nipinut, qaamanermut, naamasinnaanermut attorneqarnermullu malussarissinnaanera eqqumaffigiuk. Nipinik, takusinnaasanik attorneqarlunilu misigisaqarnermik kiisalu naamasanik meeraq allatorluinnaq paasinneriaaseqarsinnaavoq. Imaassinnaavoq suut tamaasa puigorlugit sunilluunniit qillaalasunik – soorlu seqerngup qinngorneranik, meeraq tiguartittartoq.
7. **attaveqarniarnermi amigartumik piginnaaneqarneq**
Nammineq pisariaqartitat kisiisa tunngavigalugit meeqqat ilaat attaveqarniartarput, allat oqaaseqanngikkaluarluni attaveqarniarneq ajornartorsiutigisarpaat, soorlu isit toqqarlugit qiviarnermi, ussersornermi, kiinnertarnermi kiisalu timip periusai atorlugit attaveqarnermi. Meeraq oqallorillunilu oqaatsinik ilisimasaqarluartuusinnaavoq, inooqatigiinnermili periutsinik ilikkannngitsuugaqarsimasinnaalluni. Oqaloqatigiinnermik aallartitsisinnaaneq ingerlatsiinnarsinnaanerlu meeqqap sapersinnaavaa. Meeqqap nammineq soqutigisani kisiisa aallaavigalugit ilaanni oqalussinnaasarpoq, allat tusarnaarnagit naatsorsuutigalugulu qanoq eqqarsarnini allat nalunnikkaat il.il.

PISUNIK
PAASINNIS-
SINNAANEQ

- 8. paasinnissinnaaneq amigaatilik**
"Koorput indianerillu" imaluunniit "politiit tillinniartartullu" pinguaqataaffigissallugit meeqqap nalorsaatigisinnaavaa. Koorput qanoq periuseqartartut meeqqap nalornisoortigisinnaavaa, taamaammallu pinnguaat nuannariffissaqartinnagu. Ataatsimut isigalugu pinnguaatit marloqiusaanerat paasilluassallugu sapersaatigisinnaavaa. Assersuutigalugu pinnguaat "niviarsiaqqat nukappiaqqanik malersuisut". Tassani malersortilluni tigusaanaveersaartoqartarpoq, tigusaanerli pinnguernerup nuannersuisa ilagalugu. Tamanna atuarnermut assigisaannullu nuunneqarsinnaavoq. Pingaaruteqarpoq inersimasut meeqqap attavigisaasa meeqqap paasinninnissaanik isumaqartitsinissaanillu sulissutiginninnissaat.
- 9. inuit allat paasinarsaarnerannik nalornisoortarneq**
Inuit allat qanoq eqqarsarnerat, misigissusaat iliuusaallu paasissallugit meeqqap ajornartorsiutigisinnaavaa. Taamaattoqarpat ataatsimoortumik misigisaqarsinnaaneq sakkukitsuinnaasarpoq, inuillu allat qanoq iliulerneru meeqqap paasiuminaatsissinnaavaa. Meeqqat autismet arlaannik innarluuteqartut isumaqarsinnaapput, inuit allat immisorluinnaq nalunngisaqarlutillu eqqarsartartut.

INOOQATE-
QARNERMI
PIGINNAASAT

10. inooqatigiinnermik

**paasinnittarnerup/piginnaasap
annikinnerata inuit allat periusaat**

paasiuminaatsippaa

Pisup assigiinngitsutigut isigineqarsinnaanera paasineqarsinnaaneralu meeqqap ajornartorsiutigisinnaavaa. Paasinarsigajuppoq meeraq isumaqartartoq qanoq eqqarsarnini kissaateqarninilu nalunngikkippat taannalu tunngavigalugu iliuuseqariartarluni.

Assersuut: Pinnguaatip qanorpiaq ingerlanissaa meeqqap siunniutereertarpaa,

isumaqarluninilu pinnguaqataasut allat aamma taamatut isumaqartut. Meeqqap

eqqarsaataatut pinnguarneq

ingerlanneqanngippat meeraq

kamarujussuarsinnaavoq, iluarinangitsumillu

pissusilersorsinnaalluni. Taamaaliorneq

namminissarsiornermik/ iluanningsuliornermik

tunngaveqanngilaq, pisumilli

paasinninnginnermik aallaaveqarluni.

11. inooqateqarniarnermik nalorsarneq

Ataatsimoortunut ilanngunniarneq

ikinngutissarsiornerlu meeqqap

sapersaatigisinnaavaa. Tamanna ima

paasineqassanngilaq meeraq

ikinngutitaarusunngitsoq. Allat "nalunaarnerat"

ataatsimooqatigiinniarlutillu qaaqqusinerat

meeqqap paasiuminaatsissinnaavaa. Meeraq

oqaloqateqaleraangami oqaasiunngitsunik

nalunaarnerit attaveqatigiinnermi

pisariaqartinneqartut tamatigut paasisanngilai –

taakkuuppullu attaveqatigiinnermut –

susaqatigiinnermut tunngaviusussat.

INOOQATE-
QARNERMI
PIGINNAASAT

Inunnut nalunngisanut nalupajaakkanullu qanoq pissusilersornissani meeqqap ajornartorsiutigisinnaavaa. Utoqqartut silappaarilluni saqquppersinnaavoq, perorsarsimaarpalulluni, imaluunniit illuatungerluinnaatut ilaqutsisaarpalaarsinnaalluni. Inunnut allanut attaveqarniarnermini qanoq inissisimassanerluni meeqqap ajornartorsiutigisinnaavaa. Meeraq eqqumeeqqinnaanik nalunaarlunilu ussersorsinnaavoq, periarnerminilu piffissaq eqqunngitsoorlugu ataatsimooqateqanngitsoorsinnaalluni.

PIFFISSAMIK
PAASINNIN-
NEQ

12. piffissamik paasinnineq

ajornartorsiutaasinnaavoq.

Ulluinnarni inuunermi pisussanik tulleriinniliinermi piffissaq pingaaruteqartuuvoq. Piffissaq, piffissamillu paasinnineq meeqqap paasiuminnaatsissinnaagaa/ eqqarsaatiginngikkaluarlugulu piffissamik eqqoriaasinnaaneq amigaatigisinnaagaa inersimasut meeqqamik ilaginnittut paasissagaat pisariaqartuuvoq. Oqaaseqatigiit makku pinaveersaakkit: Erniinnaarannguaq, to sekundit qaangiuppata takkuttissaanga, qanittukkut taamaaliorumaarpugut il.il.

13. ingerlatamik allannguiniarneq

ajornartorsiutaasinnaavoq

Pingaaruteqarpoq suliamik allannguiniarneq inersimasup siusissukkut nalunaarutigissagaa, tamannalu assilissat, allatat assigisaallu atorlugit erseqqissumik takussutississallugu.

Atuartitsinermi/suliaqarnermi allannguigajunnissaq meeqqap

pisariaqartissinnaavaa, tamannami aamma
piumaassuseqarnerulersitsisinnaavoq,
meeqqallu malinnaaniarneranut
iluqutaasinnaalluni. Meeqqat allat suliaq
aalajangersimasoq uteqattaartuursin naavaat.
Tamarmilli piumasaat tassaavoq suliaq
piumassuseqalersitsissasoq, tigussaalluni
paasiuminarlunilu.

14. allannguinerit nalornisoortitsisinnaapput

Allannguinerit meeqqap
ajornartorsiorsinnaanerani inersimasup
paasinninnissaa pingaaruteqartuuvoq.
Allanngortoqalernerani inersimasup
meeqqamik paasititsillunilu piareersartitsinissaa
eqqaamasariaqarpoq. Taamaalilluni
allanngortoqalerneranut meeraq eqqarsaatimigut
piareernissaminut periarfissinneqassaaq.

**15. pissutsit assigiinnerat ilisimasallu allamut
nuunniarnerat nalorsaatigineqarsinnaavoq.**

Siusinnerusukkut ilikkareeraluakkani meeqqap
atoqqissinnaasannilai.
Assersuut: Timersortarfiup atisaajartarfiani
meeraq atisaminik taarsiisinnaavoq,
ilisimasanili taanna naluttarfiup atisaajartarfiani
atorsinnaanagu. Imaanngilaq meeraq
piumannginnami, pissutsilliuna assigiinnerata
paasinissaa ajornartorsiutigigaa.

SULIARISAT
ALLANNGOR-
TINNERAT

16. pisut ilivitsuutillugit paasiuminaatsillugit, immikkuualuttut ajornannginnerutillugit
Avatangiisimi immikkuualuttortai meeqqap aalluneroqqajaasarpai, pisut ataatsimut ilivitsuutillugit paasiniassanagit. Assersuutigalugu meeqqap biilit assakaasui alatsaaliortarpai, biili ilivitsuutillugu takorusunngitsutut illugu.

MEEQQAP
PAASINNIT-
TARNERATA-
SINAAKKUTAI

17. pilersaarusionerq ajornartorsiutaavoq
Pisup ingerlanera imarisaalu pilersaarusiussallugu meeqqap ajornartorsiutigisinnaasarpaa. Immikkuualuttut pinermik pisoq ataatsimoortillugu isussaqqanngitsuusisarpaa. Taamaammat immikkuualuttut katiterlugit ilivitsunngortinniarnissaanut inersimasup meeraq ikiortariaqarpaa, soorlu ullormut pilersaarutip takussutissiorlugu saqqummiunneratigut, imaluunniit suliassap takussutissartalerlugu saqqummiunneratigut il.il.

18. takisuuliorluni nassuiaaneq ajornartorsiutaavoq
Naatsunik erseqqissunillu inersimasoq nassuiaateqartassaaq. Nassuiaaneq sivitsorpat meeraq malinnaajunnaassaaq, taamaaligunilu paatsiveeruteqqajaalissalluni.

19. ataasiinnarmut samminiarneq

ajornartorsiutaavoq

Suliassiissutigineqartoq meeqqap nalornileruniuk, allamut saaqqajaalissaaq nalunngeriikkanilu uterfigeqqajaalissallugit.

Assersuut: Meeraq kisitsinermik suliassinneqarluni nalornileruni, kisitsiunnaarluni LEGO-nik pinngualersinnaavoq.

20. pisup kinguneratalu ataatsimoortillugit

paasinissaat ajornartorsiutaavoq

Pisuni assigiinngitsuni qanoq peqataanini meeqqap paasiuminaatsissinnaavaa. Assersuut: ”Imaalioruma imatut pisoqassajunnarsivoq”.

21. eqartumik eqqarsariaaseqarneq

Inuit allat piunasaat malillugu suliarmut allamut saassinnaaneq meeqqap piginnaasamigut amigaatigisinnaavaa, sammisassarlu ataaseq allatut isigalugu nalilersuisinnaanani.

22. periutsit aalajangersimasut pigiliussat

Meeqqap suliassani suugaluartut aalajangersimalluinnartumik periuseqarluni suliarerusussinnaasarpai, soorlu ilinniagassat, qanoq matukkut isertarneq, suliassap aallartinnera naaneralu aamma aalajangersimasuutikkusuttarlugu il.il.

NALUNNGISANIK
AALLAAVEQAR-
NEQ

NALUNNGISANIK
AALLAAVEQAR-
NEQ

23. assigiiaartumik pissusilersorneq

Pissuseq ataaseq meeqqap
uteqattaartuarsinnaasarpaa, soorlu timmissatut
suloqartuusaarneq, sumiiffimmit nikissanani
qummut pississaarusaarneq il.il.

24. immikkut soqutigisat

Meeraq uteqattaartuartaakkaminik immikkut
soqutigisaqarsinnaasarpoo. Suugaluartulluunniit
immikkut soqutigisaasinnaapput, soorlu
qimuttuitsut, bussit, atortut
innaallagissamoortut, sila, inuup sannaa,
nipilersortartut, oqaatsit, uumasut il.il.
Atuartitsinermi meeqqap immikkut soqutigisai
aallaavigissallugit isumassarsilluerneruvoq.
Eqqumaffigisariaqarpoq immikkut soqutigisat
sammiuminaatsuusinnaammata, taamaammata
soqutigisap allanngortinnissaanut meeraq
ikiorneqartariaqarsinnaavoq. Pingaaruteqarpoq
soqutigisap allanngortinneqarpat allamik
nutaamik taarserneqassamat.

V – isigisanik tapertaqarneq

Inuit autismet arlaannik innarluuteqartut amerlasuut isigisaminnik atuillaqqissuusarput. Eqqarsaatitik assiliangorlugit isigisarpaat amerlasuullu takusaminnik eqqaamannillaqqissuusarput. Taamaammat paasissutissat assiliartallit paasiuminartinnerullugillu eqqaamallaqqinnerusarpaat, oqaluinnarluni paasissutissat puigoqqajaanerusarlugit.

Takusinnaasat atorluarlugit meeqqap attaveqatigisinnaaneranut assigiinngitsutigut ikiorserneqarsinnaavoq. Soorlu boardmaker, assit, ilisarnaatit assigisaallu meeqqamut nalunaaruteqarniarnermi atorneqarsinnaapput. Taamaalioruit siunissamut meeqqap annilaanganera millisarsinnaavat.

Takusinnaasanik tapertaqarnerup inuttassaaleqisarneq aamma annikillisarsinnaavaa, paasissutissammi meeqqap pissai aalajangersimasuni skemani, allakkani, atortussani, suleriaatsini, tapertareqatigiinnermi assigisaannilu takussutissiaaertarmata. Tamatuma kinguneraa perorsaasut ilinniartitsisullu oqaluttuusussat ikinnerussammata. Suleriaaseq takussutissiisarnerlu meeqqanut ataasiakkaanut naleqqussarsimanissaa pingaaruteqarluinnarpoq, meeqqallu ineriartornermini massakkorpiaq piginnaasaanut, soqutigisaanut pisariaqartitaanullu naleqqussartuartariaqarput.

1. suleriaatsinut/skemanut tapertat

Atorneqassapput meeqqat malinnaanissaat siunissamilu pisussanik nalorsannginnissaat anguniarlugu. Inersimasortaasut meeqqamut suliaritikkusutatik erseqqissitissavaat, meeqqap ilioriarsinnaanera periarfissinnerussallugu. Taamaaliortoqassaaq meeqqap sapinngisamik namminersornerunissaa anguniarlugu.

2. suut tigussaasut/erseqqissut

Meeqqap eqqaamasarpai iliornermik erseqqissumik takussutissiimmata. Assersuut: Atuarnerup aallartinnera nalunaarutiginiarlugu meeqqap aqerluusaasivia tunniuguk. Neriffissanngornera nalunaarutiginiarlugu meeqqap taquaasivia tunniuguk il.il.

3. assit ilitsersuutitut

Atorneqartut meeqqap eqqaamasarpai

4. allalluni paasissutissiinerit

Meeqqap eqqaamasarpai.

5. assinik saqqummersitsissutit ilisarnaatit il.il.

Pineqartup aalajangersimasup meeqqamut isummerfigitinniarnani allamut saaqqajaannginnissaanut tapertaasarpur.

6. ullorsiutit

Meeqqap malinnaanissaa siunissamilu pisussanik annilaanganginnissaa pillugu takussutissiissapput.

7. iPAQ

Qarasaasianguaq tigummisariaq ullorsiutinik imalik suliassanillu ullormiit ullormut pisussanik allattuiffigineqarsinnaasoq. Aamma sumiissusersiutitaqarpoq, meeqqap nammineerluni angalasinnaaneranut iluaqutaasussamik.

8. social stories

Inooqateqarnermi periutsinik atuartitsinermi atorneqarsinnaavoq. Taamaaliortoqassaaq meeraq ajornartorsutinik taassumunga tunngalluinnartunik paasissutissinniaaraanni paasitillugulu iluarseeriarnermi akuerineqarsinnaasumik ilioriaaseqarnissaa kissaatigineqartoq. Silatusaarnerussaaq meeqqap arlaatigut aqqikkusutaanik ilikkarusutaanilluunniit aallaaveqaraanni. Pingaartuuvoq suleriarnermi meeqqap peqataatinneqarnissaa. Meeqqamit paasineqarsinnaasumik tunngaveqassaaq. Social stories allaganngorlugit saqqummiunneqassapput, titartakkanik, assinik ilisarnaatinillu ilaartorneqarsinnaallutik.

9. karsit/mappet

Suliassiissutitut iliutsinullu immikkoortiterivittut atorpeqassapput. Taamaaliornikkut meeqqap paatsiveerusimaarfissaralua pinngitsoortineqassaaq. Aamma iliutsip qaqugu aallartinneranut qaqugulu naanissanut takussutissiisnaapput. Assersuut: Karsit pingasut 1-imik, 2-mik 3-millu ilisarnaatillit. Karsini 1-imi 2-milu kisitsinermi suliassat, 3-mi LEGO-t. Meeqqap skemaani allaqqassaaq: "Kisitsineq, karsit 1,2 aamma 3". Taamaalilluni meeqqap nalorsaatigissanngilaa, sorliit aallarniutigalugit tigussallugit, qaqugu suliassaq naammassissanersoq, karsi 3-mi naggataarutaasussaammat. Karsi 3, LEGO-nik imalik LEGO-nik pinnguartoqarsinnaaneramik oqariartuuteqarpoq. Meeraq kisimiilluni, meerarlunniit alla pimi assiginginik LEGO-tilik pinnguaqatigisnaavaa. Pinngussanik karsi 3-mut ikisinerup meeraq atuarfimmi suliassaminik sulenusulersissinnvaa ammali meeraqammik allamik pinnguaqateqarnissaaq

periarfissiuussinnaallugu. Kingulleq
anguneqarsimappat pinnguarnermik
aallartitseqataasinnaasumik inersimasumik
najuuttoqartariaqarpoq

10. saamimmiit talerpimmukartitsiartuaarneq
Suliap eqqaamanissaanut tulleriisitsinerillu
erseqqissarnissaannut meeraq ikiorsissavaa.

11. eqqaamasassat arfineq-pingasut

Meeraq ulluinnarni malinnaanissaanik ikiorniarukku eqqaamasassat arfineq-pingasut aallaavigikkit. Takussutissiorluni pisoqarsinnaavoq, meeqqat ilaannut allallugit, allanullu skemat oqaasertalerlugit.

1. SUSSAAGUT – IMARISASSAQ

2. SOOQ TAAMAALIUSSAAGUT – PAASINARSAANEQ

3. QAQUGU TAAMAALIUSSAAGUT – PIFFISSAQ

4. SUMIISSAAGUT – INISSIINEQ

5. KIKKUUSSAAGUT – INERSIMASUT, MEEQQAT

6. QANOQ ILIUSSAAGUT – PERIUSEQ

7. QANOQ SIVISUTIGISSAVA – SIVISUSSUSEQ

8. TAAVA SUSSAAGUT - IMARISASSAQ

A – naliliisarnerit

1. meeraq qanoq ilikkajanerua

Meeqqap piginnaasakinnera aallavigalugu suleqatigiit, angajoqqaat meearlu periutsit suut atorlugit ilinniartitsisoqarpat angusarissaartoqanerussanersoq oqaloqatigiissutigissavaat.

2. meeraq susinnaava

Inersimasunik ikiorneqarluni imaluunniit takussutissanik tapertaqarluni meeraq qanoq piginnaaneqarpa? Apeqqut immissinnut suleqatissinnulluunniit apeqqutigisinnaasarsi aana: Meeqqap sammisaqarnerani/suliaqarnerani sulluta qanorlu iliorluta meeraq tapersersussavarput?

3. meeqqap suut kakkaffigai

Meeqqap nammineerluni takussutissianilluunniit tapertaqarluni suut suliarisinnaavai? Apeqqut immissinnut suleqatissinnulluunniit apeqqutigisinnaasarsi aana: Qanoq ililluta tassunga killippugut?

S – suliassanik ilusiliineq

- 1. suliassanik ilusiliineq ineriartornissamut eqqarsaatigineqassaaq/ atorneqassaaq, killilersuisuussanngilaq**
Ilusiliineq meeqqap ulluinnarni nammineernerulernissaanut pikkorinnerulernissaanullu tapertaasussaavoq. Aamma meeqqap attaveqarfiginissaanut iluaqutaassaaq, inuit allat qanoq piumasaqarnerannik erseqqissumik meeqqap paasininnissaanut periarfissiissalluni.
- 2. meeraq pillugu inersimasut isumaqatigiissapput**
Perorsaasut, ilinniartitsisut angajoqqaallu meeqqap ajornartorsiutai pillugit assigiimmik paasininnissaat pingaaruteqarpoq. Pisariaqarpoq ulluinnarni assigiiartumik paasinartumillu, meeqqap atorfissaqartitai allaavigalugit periuseqarnissaq.
- 3. assigiiartitsineq**
Meeqqap avatangiisaasa suliassanik/ilinniagassanik tunniussinermi assigiimmik periuseqarnissaat eqqumaffigisariaqarpoq.

- 4. ullinnaat paatsuungaffiunngitsut**
Ullup ingerlanerani meeraq sunik
piumaffigineqarnersoq skemaliuullugu
takussutissiuuguk.

- 5. meeqqat ataasiakkaat allaavigalugit ulloq
aaqqissuussa**
Ullup ingerlanerani suliassat/ilinniagassat
amerlanersaat meeqqap paasisimassagai
isumagisariaqarpoq.

- 6. ullinnaat agguloqqissaakkat**
Meeqqap ilikkariigai sungiusimasaalu atorlugit
ulluinnarni pilersaarusiortarit.

K – paasinartuliorneq

1. oqalunneq

Erseqqissumik oqaaseqatigiillu naatsut erseqqissullu atorlugit oqaluttarit. Meeraq eqqarsaatigiuk kingusinnerusukkullu periarsinnaanera eqqumaffigalugu. Meeraq tusarnaarnersoq aperiuk. Eqqaamallugu meeqqap isitit toqqarlugit isiginngippatit akerlilersuiniarnerunanilu suusupaginninnerunngimmat.

2. suliassat

Meeraq naammassisassaanik suliassikkukku suliassaq paasisimaneraa imaluunniit pissusilersuutissaq ilaaffigisassani paasineraa qulakkiissavat.

3. atortussat/tigusinnaasat

Atortussat erseqqissut suliassamut tunngassuteqartut takutikkiit, soorlu nerilerner mi puugutaq il.il.

4. assit/titartakkat

Assit, boardmaker, titartakkat il.il.

O – assigiingitsutigut aaqqiinerit

1. ini atuarfigisaq

Inip atuarfigisap aaqqissuunnissaa. Sumi inissiinissaq meeqqamut pitsaanerpaava, issiaannarani periartarnissamut piareerneqassava?

2. kisimiiffigisinnaasaq/qasuersaarfik

Meeqqap kisimiiffigisinnaasaanik inissaqartariaqarpoq. Inimi atuarfigisami inissisimaffigisinnaavaa imaluunniit anitsiartarfimmi qallorfissiaq aalajangersimasuusinnaavoq. Pisut amerlisillugit meeraq paatsiveerusimaarnermini ornittakaminukarajuttarpoq, nukissaqaqqileraangamilu ilaminut utertarluni. Meeqqap paatsiveerunnermini nalorsalernerminiluunniit sumiittarusussinnaanera pillugu eqqissillusi nuannisaarnissinni isumaqatigiissuteqarfigiuk.

3. anitsiarfik

Unitsiarnerni anitsiarfinniluunniit aliikkutaasinnaasunik meeqqap aliikkutarisinnaasaanik meeraq ikiortigalugu skemaliorit imaluunniit ilisivilerit. Aliikkutassat meeqqap ilisimaaralugillu suliarissallugit nuannarisarissavai. Skemat ilisiviillu atorneqalerpata meeqqap sunik periarfissaqarnerluni takusinnaangussavaa, ilanngullugulu aalajangiinissamut allamullu saaqqajaanginnissanut meeraq ilinniartinneqassaaq.

4. piffissaq

Ilinniagassaq/suliassaq qaqugu aallartissanersoq qaqugulu naammassissanersoq takussutissiakkut erseqqissartaruk. Tamanna nalunaaquttat ingerlaqatigiit, manniliornermi nalunaaquttat, nalunaaqutaasat utimut kisitsillutik ikiliartortitsisartut, nalunaaqutaqqat sianertartut, mobiltelefonit il.il. sanileriaarlugit inissillugit sungiusarnejarsinnaavoq. Nalunaaquttanik ingerlaqatigiiliortoqarsinnaavoq nalunaaqutaq nalinginnaasoq iikkamiittoq aamma nukarlerniit-tartoq nalunaaqutaasaq sungaartoq. Qaqugu suliamut allamut ikaarsaariartoqassanersoq inersimasup nalunaaqutaasamik inissiineratigut takuneqarsinnaassaaq. Taava meeqqap nalunaaqutaviup nalunaaqutaasallu qaqugu assigiilernissaat nammineq takusinnaalissavaa. Taamaalilluni suliassamut allamut nuuttoqarnissaa takussutissartalernejassaaq, saniatigullu nalunaaquttap ilikkarnissaanut aq-qutissieqataassalluni.

5. angalaartarnerit

Pingaaruteqarluinnarpoq angalaarnernut assigiinngitsunut meeraq peqataatittassallugu. Tamakku meeqqap kulturimik ilinniarnernut sungiusaataassapput, soorlu pisiniarnermi pissusilersuutit, naluttarfimmi qanoq ilior-toqartarneris, filmertarfimmi il.il. Taamaaliornerit meeqqap silarsuaanik tamaviaarluni siaartitsiniarnerupput. Angalaarnissap mikisua-luttortai ilanngullugit meeraq ilagalugu piareer-sarlugillu pilersaarusiukkit. Allassimasut, assilissat, takornarianut ammartakkat, pilerisaarutit il.il. Ornitassaq pillugu oqaluttuartut atukkit.

6. allanngortoqartarnera/allannguisarneq

Pissutsit ilisimariikkaatut ittuaannarsinnaanngitsut meeqqap ilinniassavaa. Takussutissiat atorlugit allanngortoqarneranik erseqqissuliorit, soorlu allatat assillu atorlugit. Allanngortoqarlerneranut takussutissiaq aalajangersimasoq tamatigut atorneqartaruni pitsaanerpaavoq.

Henviſning til anden relevant litteratur

Videnscenter for autisme:

Inklusion i folkeskolen

af Joy Beaney & Penny Kershaw

Aspergers syndrom - Pædagogisk vejledning.

Praktiske strategier til brug i klasseværelse

af Penny Barratt

Autisme - Fra teoretisk forståelse til pædagogisk praksis

af Theo Peeters.

Autisme i førskolealderen

af Val Cumine, Julia Leach og Gil Stevenson

Autisme og leg

af Jannik Beyer og Lone Gammeltoft

Problematisk adfærd og autisme

af Philip Whitaker

Hvad er Aspergers syndrom - og hvordan vil det påvirke mig?

af Martine Ives

Hvordan man fremmer indlæringen hos mindre børn inden for autismspektret

af Liz Hannah

HENVISNING TIL ANDEN RELEVANT LITTERATUR

Det kan blive bedre
af Paul Dickinson og Liz Hannah

Aspergers syndrom - og hvad så?
af Gunilla Gerland

**Det er godt at spørge... - Om Aspergers syndrom
og højtfuncerende autisme**
af Gunilla Gerland

**Autisme - Hvordan du hjælper dit barn i de første
år**

af Penny Barratt

**Autismespektrumforstyrrelser hos voksne
- Nogle spørgsmål og svar**
Af Lene Nylander

Center for autisme:

På kanten af det normale

- beretninger af personer med Aspergers syndrom
Redigeret af: Demetrious Haracopos, Dea Birgitte
Hansen og Jens Christiansen

Handlemuligheder efter diagnosen

- **Autisme hos det lille barn**
Maria Vedel / Lennart Pedersen

Livskvalitet og etik - en debatbog

Demetrious Haracopos / Marianne T. Luckow

Hverdagspædagogik - om visuel støtte til børn med autisme

Pernille Dyrbjerg / Maria Vedel

Den romerske brobygger

- en aspie i normalsyndromets verden

Aage Sinkbæk

Langagerskolen:

Det kommer ikke af sig selv

Anja Vestergaard og Mette Elmoose Eriksen

Boardmaker systemet:

- en god og nem måde til at lave visuelle skemaer,
-opgaver, -manualer, -opskrifter osv.

Dal-Pres ApS Postboks 11

Holmensvej 20A

3600 Frederikssund

Tlf: +45 4738 3340 • Fax: +45 4738 3360

www.boardmaker.dk

HENVISNING TIL ANDEN RELEVANT LITTERATUR

Links:

www.autismeforening.dk
www.autisme.dk
www.autizme.dk
www.centerforautisme.dk
www.aspergers.dk
www.teacch.com
www.aba-forum.dk
www.adhd.dk
www.sikon.dk
www.ocd-foreningen.dk
www.nld-gruppen.dk
www.triko.dk
www.sitecenter.dk/celina2/eksempler
www.tipo.no
www.boardmaker.dk
www.autisme.gl

NUUP KOMMUNIA